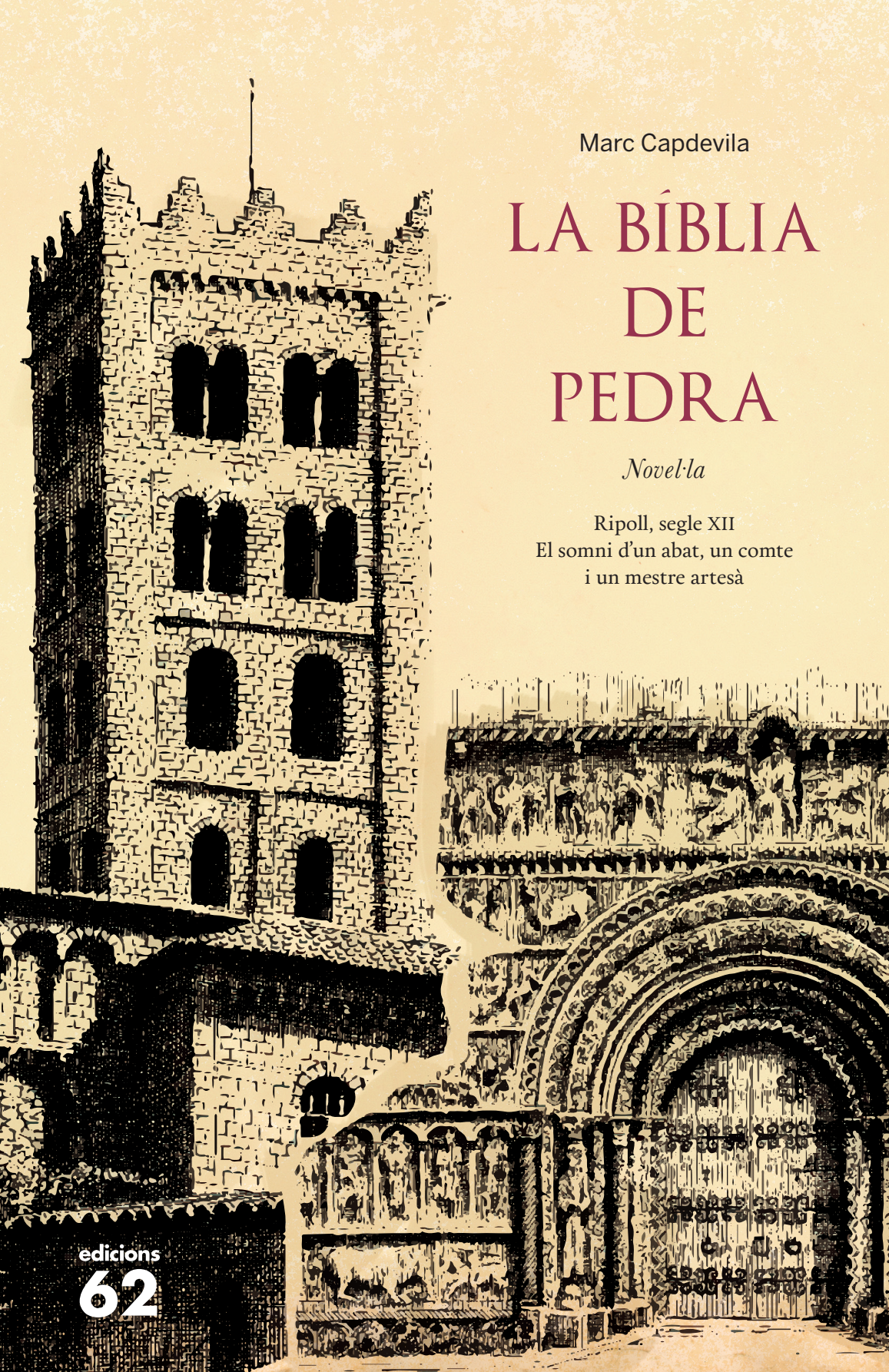

Marc Capdevila

LA BÍBLIA DE PEDRA

Novel·la

Ripoll, segle XII
El somni d'un abat, un comte
i un mestre artesà

edicions

62

MARC CAPDEVILA

La bíblia de pedra

Edicions 62

Barcelona

© Marc Capdevila Claperà, 2014

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447).
Tots els drets reservats.

Primera edició: setembre del 2014

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.
Pedro i Pons, 9-11, 08034 Barcelona
info@edicions62.cat
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Víctor Igual, s.l.
Aragó, 390. 08013 Barcelona
Imprès a Egedsa

DIPÒSIT LEGAL: B. 16.517-2014
ISBN: 978-84-297-7317-0

TAULA

PRIMERA PART

Estiu de 1162 5

SEGONA PART

Estiu de 1162 147

TERCERA PART

De principis d'agost a ben
entrada la tardor de 1162 255

PRIMERA PART

ESTIU DE 1162

Per segona nit consecutiva, Violant, *la Remeiera*, encarava una vetlla funesta en aquella mena de catacumba de sostre baix. A l'altre costat, el corrent del riu Freser colpejava la paret gruixuda i la pedra traspuava humitat. Fora del fil de claror que es filtrava a través d'un esvoranc, en aquella estança no s'hi coneixia la llum natural. Una llàntia d'oli cremava nit i dia i projectava l'ombra de la Remeiera a la roca viva del fons. La seva silueta, convertida en un ésser sinistre de moviments sospitosos, terroritzava, durant els seus breus instants de lucidesa, la jove bagassa que agonitzava. El cos de la noia exhalava una fortor que ho impregnava tot: podia a mort.

Antigament, aquella estança que ara servia per aixoplugar dones de mala vida que no podien costejar-se l'estada en un alberg, havia estat un estable per al bestiar. Els peus nus de Violant trepitjaven una mescla de terra, palla i femta descomposta que hauria estat un magnífic adob per als horts. Es deia a si mateixa que aquella barreja devia datar del temps de l'abat Oliba, al tombant del mil·lenni. O qui sap si d'abans i tot, quan més de dos segles enrere un altre abat del monestir de Ripoll dit Arnulf havia fet construir el canal de l'Arquet, que es nodria de les aigües del Freser.

Encara avui, aquell rec subministrava l'aigua dels banys i del safareig que trobaves pujant per unes escales de pedra, a tocar d'aquell cau de mort on Violant es floria. Damunt seu hi havia la tafureria, on cada vespre els homes es reunien per jugar i beure.

El barri del rec de l'Arquet i la plaça del Mercadal eren els racons més antics de Ripoll. La Remeiera deixava córrer la imaginació i no li hauria fet estrany que el mateix fundador del monestir, el comte Guifré el Pilós, aquell a qui sa mare reconegué tot i anar disfressat pel simple fet de tenir pèl on d'altres homes no en tenen, hagués estatcat els cavalls del seu seguici a les argolles de la paret.

Violant anhelava la rendició definitiva del cos d'aquella jove, però s'ho callava. Li havien ensenyat que, encara que es tractés d'una noia de mala vida, desitjar la mort d'una ànima cristiana era pecat perquè res no succeeix sense la benedicció de l'Altíssim. Però al mateix temps estava convençuda que el bon Déu no tenia cap interès a fer sofrir els seus fidels, i li suplicava que esgotés les forces d'aquell cos condemnat i resolgués aquell suplici. Per contra, no havia perdut ni un sol instant a pregar per la seva salvació espiritual: estava segura que, incapaç de suportar tanta agonia, l'ànima de la jove ja havia tocat el dos per cercar refugi en un cos saludable.

Havia provat d'aplar-li el patiment amb tots els recursos que coneixia: cataplasmes, infusions d'herbes remeieres, polsim de bolets màgics, xarop de mandràgora o la decocció de baies de les bruixes que tanta recança li feia. Havia hagut de limitar les sagnies a la golafreria de les sangonelles, perquè l'organisme de la jove es trobava tan al

límit que la sang de les ferides no es coagulava. No hauria sabut on practicar-li una incisió sense que se li escolés la sang de les venes. Ho havia intentat tot, i quan sabia que ningú l'escoltava, encara havia provat amb els conjurs mig cristianitzats que li havia ensenyat la seva mestra, Bertomeua del Pedraforca. Malauradament, amb tot plegat només havia aconseguit alleugerir-li el desfici de manera momentània.

Amb els ulls irritats per l'ambient malsà que es respirava allà baix, les cames entumides de seure en aquell escambell de potes inestables, les venes dels panxells dolorosament inflamades, encarcerada per la fredor que se li arrapava als ossos i desvetllada contínuament pels estirabots endimoniats de la jove, no hi havia manera que Violant aconseguís dormir més de deu minuts seguits. Les parpelles se li tancaven tothora, però més que dormir se sumia en una mena de somnolència agitada. Aleshores, en forma de malsons recurrents, revivia els tràngols de joventut.

Violant era la filla borda de l'acabalat senyor Galcerà de Castres. Aquest «pagès gras» mantenia relacions amb una esclava jueva que li feia de cuinera, i d'aquesta cohabitació havia nascut ella. Malgrat la seva bastardia, havia pujat enmig dels fills legítims. I si bé mai la va reconèixer com de la seva sang, Galcerà li donà alberg i una educació que era privilegi exclusiu de les bones famílies. A banda d'aprendre a filar, teixir, sargir, brodar, cuinar i preparar remeis casolans, també es beneficià de les classes de gramàtica llatina que impartia un amic del casal i predicador dels càtars —altrament coneguts com a «albigesos» o «bons cristians».

A més d'adinerat, Galcerà era un home culte. I tafarià com era, Violant escoltava d'amagat les converses que el seu pare mantenia amb d'altres homes instruïts. La noia, que feia vida amb sa mare a l'àmplia cuina de sostres alts, s'asseia darrere el cortinatge que donava a la sala de la gran llar de foc, i no es perdia cap paraula del que allí es deia.

A voltes les converses no superaven la xerrameca banal, i l'interlocutor era algun barrut que, aprofitant-se del gust per la conversa de Galcerà, venia a passar la tarda i a omplir-se l'estómac amb el millor vi de la contrada. Els d'aquesta mena eren recognoscibles perquè sortien de fosc, fent tentines i cridant «Visca el comte!». En d'altres ocasions, però, Galcerà rebia seglars erudits o predicadors albigesos amb moltes taules. També s'asseia amb els sacerdots catòlics, però amb ells les xerrades solien acabar amb males paraules i grolleries. Tot plegat perquè Galcerà era un convençut fidel de la doctrina càtara, i l'emprenyava que els homes de Roma s'acostessin a ca seva per dir-li que cometia una aberració de pecat mortal. Com que aquells que es tenen pels únics representants a la terra de l'únic Déu no aconseguien fer-lo canviar de parer, solien acabar amenaçant-lo amb la ira del papa Alexandre. L'advertien que si els seus coreligionaris albigesos no deixaven de predicar, els tallarien la llengua, i que, si persistien, els aixafarien com a escarabats i els convertirien en cendra.

Endormiscada, el cap damunt dels braços recolzats als genolls, Violant es recordava de l'últim d'aquells sacerdots que va trepitjar la casa forta de Galcerà de Castres. De com fugia cames ajudeu-me, perseguit per un dels servents amb la força de ventar als dits; i que mentre s'arromangava

l'hàbit per no entrebancar-se, cridava enfurismat: «Els de la vostra corda, aquests que us penseu qui sap què i que us feu dir “bons cristians”, com si els altres fóssim impius, no tardareu pas gaire a escoltar els tres cops de maça de Sant Benet».

La mare de Violant, en la seva condició d'esclava jueva, s'estava de fer cap comentari relacionat amb la fe. Així que Violant hagué d'insistir fins a l'avorriment perquè li expliqués què volia dir allò dels tres cops de maça. «Sant Benet colpeja tres vegades a la vora d'aquell a qui ha arribat l'hora d'abandonar el món material. És un avís perquè pugui posar els afers mundans en regla, s'acomiaadi dels seus i es prepari per escoltar el veredict de l'Altíssim».

Aquella metàfora de la mort havia causat una fonda impressió a Violant, i durant una llarga temporada, qualsevol soroll greu repetit tres cops a prop seu li provocava un gran desassossec. Més gran, havia deixat de creure en aquella mena de supersticions porugues. Com a guaridora, curandera, remeiera o sanadora havia observat que la mort es presenta de forma capritxosa, sense previ avís i sovint amb una crueltat injustificable.

En aquell precís instant, els tres trucs a la porta d'una serventa de la tafureria que li preguntava si necessitava res li havien produït un gran sobresalt i el seu cor s'havia desbocat. Provant de recuperar l'alè, sense ni tan sols arribar a obrir els ulls, li havia respost que si tenien brou calent n'hi fes arribar un bol per a la malalta.

Mai abans havia contemplat un turment com el que patia aquella pobra noia, fins feia quatre dies una jove esbojarrada, beneita i tendra, que havia comès el pecat de tan-

tes altres noies sense parents ni dot d'acceptar tractes carnals amb forasters passavolants i complaure les baixeses dels monjos del monestir. Bagassa sí, pensava Violant, però per necessitat, per fer callar la gana, que com que és mesquina fa parlar el ventre ple de vent en nom seu. Tan gros és aquest pecat de colgar-se amb tota mena d'homes si només es pretén sobreviure? Que potser les criatures no estan dotades d'un instint per preservar la vida per damunt de tot? Que la llebre no prova d'escapar del falcó? I si les bestioles, amb la seva escassa raó, esquiven la mort amb totes les seves forces, que potser hem de ser menys les persones? I si el bon Déu ho ha volgut així, per què castigar els qui no fan altra cosa que seguir el seu dictat? No, Violant no ho podia acceptar, i es deia que no hi ha pecat sense esca, ni dones vils sense homes que les incitin a la vilesa. Si com havia afirmat el monjo infermer en negar-se a donar-li hospitalitat al monestir el martiri de la jove era un càstig de Déu, aleshores Nostre Senyor no hauria de mostrar-se igual de sever amb els homes que n'havien tingut menester i s'havien complagut amb els seus serveis? Precisament, el que més feia enfadar Violant era que mai havia vist per enlloc aquesta justícia divina a la qual es referien tan sovint els religiosos.

Per tot plegat, aquella vesprada de mitjan juny s'havia encarat amb el novici que l'abat havia enviat per segon dia consecutiu a cantar les absoltes a la moribunda. Violant l'havia fet fora a empentes i crits, perquè el que sortia per la boca d'aquell ignorant era una litúrgia indesxifrable que ni ell mateix entenia: ximpleries que només havia memoritzat. No en va, tot just feia quatre dies que aquell vailet

de bona família, corcat de grans de pus, havia pres els hàbits; i tot el llatí que sabia es limitava a la sonsònia que havia escoltat durant les misses del diumenge i festes de guardar.

Els hisendats locals no estalviaven esforços per fer entrar un fill o un nebot al monestir, amb l'expectativa que assolís algun càrrec important com el d'almoïner o el de cellerer. Això per no parlar de si arribava a la més alta de les dignitats, la d'abat, que significava esdevenir l'home més poderós de tota la contrada. A Violant la fastiguejava el costum cada cop més estès entre els pagesos grassos de bescanviar espiritualitat per béns materials. Moneda de fàcil encuny com butlles, sagraments, indulgències o senzillament un lloc en el noviciat de l'orde, s'intercanviaven per un alou, uns jornals de terres o un ramat de xais. Per a ella, fer allò era com barrejar l'aigua i l'oli, que no s'avenen. I no només això, sinó que al mateix temps era pecat: rep el nom de simonia i és tan antic com sant Pere. I mentre els monjos es passaven pel clatell les lleis de les taules acumulant terres i prebendes, els pobres pagesos no tenien ni un pam de terròs per sembrar i s'havien de vendre l'ànima als senyors feudals, que n'abusaven i els tractaven amb la mateixa consideració amb què tractaven els bous de llaurar.

Violant sospitava que allò d'enviar un cadell de monjo a fer les tasques dels adults havia estat idea de l'abat Gausfred. Era una forma subtil de menyspreu, ja que per a l'abat una bagassa no es mereixia cap mena de dignitat. Per això, Violant li havia deixat clar a aquell novici que no es deixés veure més per aquells soterranis; i que comunicés a l'abat que la pobra xica ja es donava per ben extremunciada amb

aquelles dues visites tan improductives com innecessàries. Ja estava sentenciada i només li calia tranquil·litat per morir en pau.

Tanmateix, el tràngol encara havia de durar. Tàn bon punt semblava deixondir-se damunt el vell matalàs estripat i xop de suor, com començava a gratar-se per combatre una coïssor aparentment insofrible. De sobte, un gemec llarg, estomacal, la va treure de l'ensonyament. A l'instant va transportar-se deu anys enrere, quan vivia en una cabana de troncs amb la seva mestra Bertomeua del Pedraforca, i escoltava aterrida els udols dels llops afamats que baixaven dels cims a la recerca d'alguna ovella coixa.

Frisosa, panteixant, la jove meuca es cargolava sobre ella mateixa, convertida en un cabdell de llana. S'amorrava al coixí i hi clavava les dents com un gos rabiós. Repetia uns gemecs guturals acompanyats d'un balanceig foll. Uns sons que la llana del coixí esmorteïa i que semblaven arrencats de les entranyes de la terra o provinents dels llimbs on el diable fa de les seves. De sobte, enrampada per un llampec precís, la noia s'estremia; l'esquena li formava el gran arc de pedra del pont Nou del camí de Vallfogona. El cap i els peus semblaven entestats a trobar-se contra natura. Hom s'hauria jurat que la biga de l'esquena no resistiria cap més envestida. Però quan Violant esperava el catacrac fatídic que acabaria una vegada per totes amb aquell suplici —més propi de les santes venerades per les monges de la veïna vila de Sant Joan—, l'arc es va destensar i tot va tornar a una aparent normalitat.

Si per atzar se li concedia un breu instant de lucidesa, la malaguanyada l'utilitzava per implorar un bon cel o un

bon infern, el que Déu li tingués reservat, perquè en aquell combat ja era retuda del tot i només volia acabar com més aviat millor. En el seu deliri, la noia cridava una mare que no havia conegut i que abocada a la misèria vergonyant la devia haver abandonat, encara amb el cordó penjant del melic, a les portes d'alguna casa de Déu.

Violant es tenia per una dona curada d'espants, però aquell martiri estava fent trontollar la fortalesa del seu caràcter. El sol pensament que per abandonar aquest món de calamitats li calgués passar per un tràngol semblant, li feia desitjar no haver vist mai la llum. Aleshores, com si entrelluqués una flama dins una cova fosca, recordà que Berto-meua del Pedraforca li havia contat com un savi de l'antiga Grècia, un tal Sòcrates, s'havia llevat la vida bevent extracte de julivert de galàpet. I en aquell mateix moment es va jurar que arribada l'hora no esperaria pas els tres cops de la maça de Sant Benet: procuraria que mai li faltés julivertasa per cuinar-se el darrer àpat. Després, en tot cas, ja se les tindria amb el Senyor.